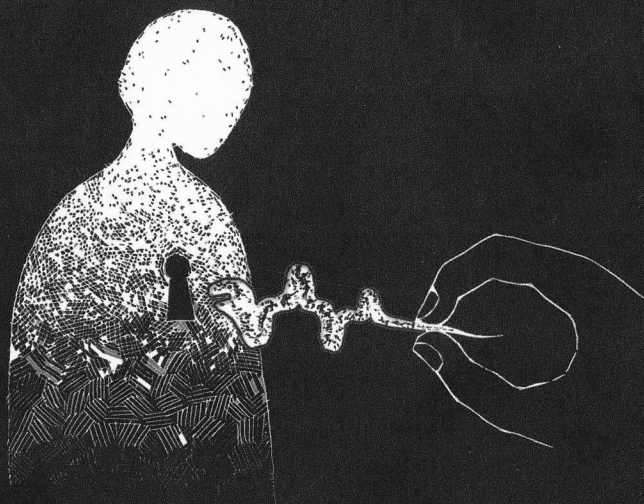
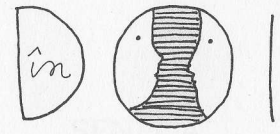

LIBRIS

SENECA

despre mânia

SE
Locus Anonim

DESPREMANIE

De la

Tratat de...
...
...
...
...
...

Editura In, Bucuresti

SENECA
Lucius Annaeus

DESPRE MÂNIE

De ira

Traducere din limba latină de
Ioana Costa,
Vichi-Eugenia Dumitru
și Ștefania Ferchedău

Editura Seneca Lucius Annaeus

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SENECA, LUCIUS ANNAEUS

Despre mânie = De ira;

trad.: Ioana Costa, Vichi-Eugenia Dumitru și Ștefania Ferchedău;

desene: Maria Staicu;

coord.: Anastasia Staicu.

Editura Seneca Lucius Annaeus, 2014, București

ISBN 978-606-93594-7-1

- I. Ioana Costa (trad.)
- II. Dumitru, Vichi Eugenia (trad.)
- III. Ferchedău, Ștefania (trad.)
- IV. Staicu, Maria (il.)
- V. Staicu, Anastasia (coord.)

821.124-96=135.1

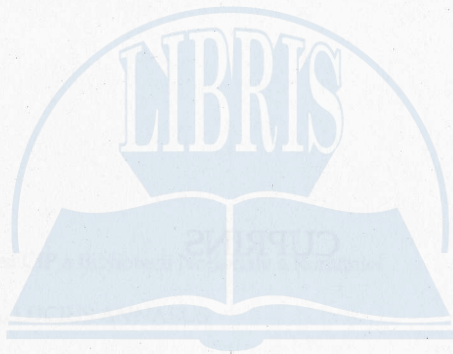
machetare, artwork: Dragoș Tudor

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

Toate drepturile prezentei ediții sunt rezervate autorilor. Nici o parte din această lucrare nu poate fi reprodusă, stocată sau transmisă sub indiferent ce formă fără acordul prealabil scris al autorilor.

CUPRINS

Cuvânt înainte	7
Despre colecție	8
Despre volum	9
Cartea întâi	12
Cartea a doua	66
Cartea a treia	145
Cuvânt după	244
Despre Seneca	245
Despre Novatus	249
Note	250
Indice	266
Curente filozofice	
Stoicii	269
Epicureii	270
Cinicii	271
Însemnările tale	272

CUVÂNT ÎNAINTE.
Înainte de imagini:

„Virtutea trebuie...
să pună mâna
și să aducă
la realitate
lucrurile pe care
le-a gândit“

SENECA

Despre mânie

(De ira)

Către Novatus

CARTEA ÎNTÂI

*Ca să înțelegi cu adevărat că nu
sunt sănătoși cei stăpâniți de mânie,
observă-le înfățișarea.*

1. Mi-ai cerut, Novatus, să scriu în ce fel se poate potoli mânia, și mi se pare că nu fără motiv te-ai temut cel mai tare de această patimă, cea mai respingătoare și mai sălbatică dintre toate. În celelalte patimi există un pic de liniște și de calm: aceasta este însă pe de-a-ntregul violentă și se pornește nestăvilit din suferință, dezlănțuindu-se nebunește într-o dorință prea puțin omenească de arme, sânge și chinuri, numai să le facă rău celorlalți, fără a-i păsa de sine, ba chiar năpustindu-se înspre armele aruncate asupra-i și lacomă de o răzbunare care îl va trage de-a valma și pe cel ce se răzbună.

2. De aceea, unii înțelepți au numit mânia „o scurtă nebunie”: pentru că, întocmai ca și aceea, este incapabilă să se stăpânească, uită de demnitate, nu ține seama de constrângeri în acțiunile începute cu încăpățănare și avânt, nu este deschisă către rațiuni și sfaturi, este mânată de motivații zadarnice, este incapabilă să discearnă dreptatea și adevărul, seamănă mult cu ruinele care se prăbușesc peste ce au apăsător cu greutatea lor.

3. *Ca să înțelegi cu adevărat că nu sunt sănătoși cei stăpâniți de mânia, observă-le înfățișarea.*

De fapt, după cum sunt semne sigure de nebunie privirea obraznică și amenințătoare, fruntea încruntată, expresia feroasă, pasul grăbit, mâinile neliniștite, culoarea schimbată, respirația deasă și mereu mai agitată, tot acestea sunt și semnele de mânia la un om:

4. ochii au o privire arzătoare și scapără, întreaga față i se înroșește când sângele se revarsă din adâncul pieptului, buzele îi tremură, dinții i se încleștează, părul i se ridică și i se zbârlește, respirația îi devine forțată și stridentă, se aude trosnetul articulațiilor frământate, scoate gemete și mugete și are o vorbă repezită, cu expresii prea puțin clare, bate des din mâini și lovește pământul cu picioarele, tot corpul îi este agitat, arătând amenințarea nestăvilită a mâinii – aceasta este înfățișarea respingătoare la vedere și înspăimântătoare a celor desfigurați și umflați de mânia.

5. Este greu de închipuit vreun defect mai respingător sau mai urât. *Pe celelalte poți să le ascunzi și să le hrănești în secret: mânia iese însă la iveală și se arată pe chip: cu cât este mai mare, cu atât mai vădit se aprinde.*

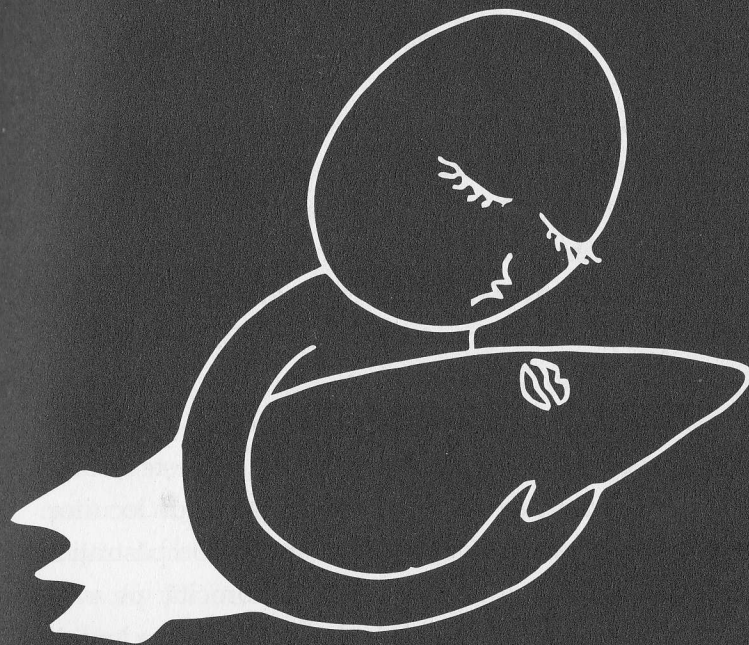
Nu vezi că toate animalele, îndată ce se ridică să facă rău, dau semne și tot corpul le iese din starea obișnuită, liniștită, și își înăsprește sălbăcia?

6. Mîstreții spumegă la gură, își ascut dinții frecându-i de copaci, taurii își agită coarnele în gol și împrăștie nisipul cu copitele, leii urlă, șerpilor ațățați li se

umflă gâtul, cățelele turbate au o înfățișare sumbră: nu există nici un animal, oricât de înspăimântător și de primejdios de la natură, la care să nu apară, îndată ce l-a cuprins mânia, un spor al sălbăticiiei lui.

7. Știu bine că și celelalte porniri de patimă pot fi ascunse doar cu greu – dorința, teama și îndrăzneala emit semnale și pot fi recunoscute dinainte: de fapt, nu există nici o agitație interioară, cât de cât violentă, care să nu schimbe ceva din înfățișare. Care este prin urmare deosebirea? Celelalte patimi se văd limpede, aceasta însă iese clar în evidență.

*Nici o nenorocire nu a costat mai
mult neamul omenesc.*

capitolul 2.

1. Dacă însă vrei să observi efectele dăunătoare ale mâniei, să știi că *nici o nenorocire nu a costat mai mult neamul omenesc*. Vei vedea masacre și otrăviri, haine de doliu la ambii împiricinați, orașe distruse și pieirea unor întregi neamuri, persoane de vază scoase la vânzare sub lancea concetățenilor, torțe puse sub acoperișuri și focuri pe care zidurile cetății nu le mai pot ține înăuntru, ci mari întinderi strălucesc în lumina flăcărilor dușmane.

2. Privește temeliile unor cetăți celebre – greu de recunoscut: mânia le-a culcat la pământ; privește locurile pustii, părăsite de mii de oameni, fără nici un locuitor: mânia le-a secăt; privește atâția conducători păstrați în amintire ca exemple de soartă nenorocită: pe unul mânia l-a străpuns în propriul pat, pe altul l-a lovit în timpul ceremoniei sacre a mesei, pe altul l-a măcelărit în tribunal și în văzul mulțimii din for, pe altul l-a forțat să-și dea sângele fiului său paricid, pe altul să-și descopere gâtul regal în fața unei mâini de sclav, pe altul să-și întindă picioarele pe cruce.

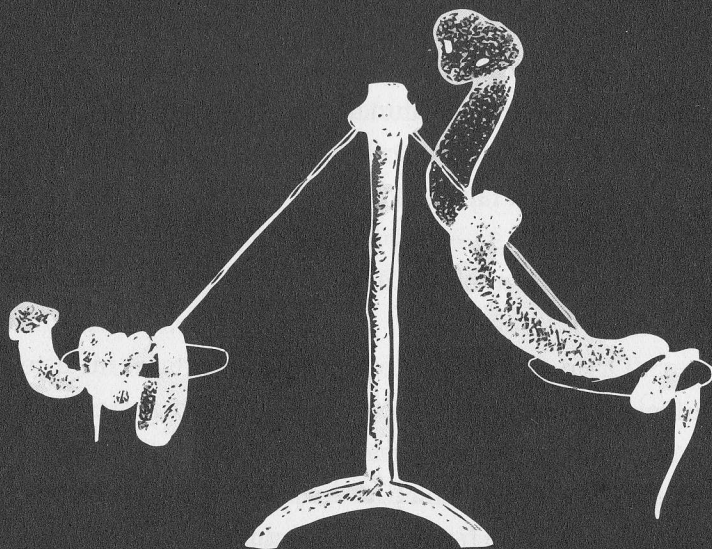
3. Și până acum am vorbit doar de chinurile câtorva persoane: ce s-ar întâmpla dacă, o dată lăsați deoparte

cei pe care mânia i-a înfierbântat rând pe rând, ți-ar face plăcere să privești adunări întregi măcelărite cu sabia și plebea masacrată de soldați infiltrați în rândurile ei și, pentru un masacru de-a valma, popoare întregi condamnate la moarte...

***

... 4. ca și cum ar renunța la protecția noastră sau ne-ar nesocoti autoritatea. Și atunci? De ce se mânie mulțimea pe gladiatori, și într-un mod atât de nedrept încât să considere un afront faptul că nu mor cu plăcere? *Oamenii se simt sfidați și – în înfățișare, în gesturi, în pasiune – se transformă din simpli spectatori în adversari.*

5. Orice ar însemna o asemenea purtare, nu este mânie, ci o falsă mânie, ca aceea a copiilor, care, dacă au căzut, vor să fie bătut pământul, și adesea nici măcar nu știu de ce sunt mâniați, ci doar sunt mâniați, fără nici un motiv și fără a fi suferit vreo jignire, cu toate acestea nu fără o anume aparență de jignire suferită, nici fără o anume dorință de pedeapsă. Și astfel sunt amăgiți cu bătăi imaginare și sunt liniștiți cu lacrimile prefăcute ale celor care imploră iertarea, și printr-o falsă răzbu-nare este îndepărtată o supărare falsă.

*Deși este inamica rațiunii,
mânia nu apare nicăieri decât acolo
unde este loc pentru rațiune.*

capitolul 3.

1. „Adeseori ne mâniem”, spune cineva, „nu pe cei care ne-au făcut rău, ci pe aceia care au de gând să ne facă rău; de aici poți ști sigur că mânia nu se naște dintr-o ofensă”. Este adevărat că nu ne mâniem pe cei care au de gând să ne rănească, dar prin simplul gând ei ne rănesc, iar o persoană care voiește să facă o nedreptate a făcut-o deja.

2. „Să știi însă”, susține același, „că mânia nu reprezintă o dorință de pedeapsire, oamenii slabi se mânie deseori pe cei puternici și nu doresc pentru aceștia o pedeapsă la care nu speră”. În primul rând, am spus că dorința ține de pretenția la o pedeapsă, nu de capacitatea de a pedepsi: oamenii râvnesc însă și lucruri de care nu sunt capabili.

În al doilea rând, nici un om nu este de o condiție atât de umilă încât să nu poată spera la pedeapsirea fie și a celui mai nobil om: toți suntem în stare să facem rău.

3. Definiția lui Aristotel nu diferă cu mult de a noastră: de fapt, el spune că mânia este dorința de a răspunde la o suferință. Ar lua mult să urmărim care este diferența dintre definiția noastră și cea abia enunțată. În opoziție cu ambele, se spune că fiarele nu se dezlăn-

țuie nici stârnite de o vătămare, nici pentru pedeapsa sau suferința altuia: chiar dacă duc la împlinire asemenea lucruri, nu le urmăresc anume.

4. Trebuie să spunem însă că fiarele nu cunosc mânia, la fel ca toate viețuitoarele, în afară de om: pentru că *deși este inamica rațiunii, nu apare nicăieri decât acolo unde este loc pentru rațiune*. Fiarele au porniri, turbare, sălbăticie, agresivitate, dar mânie – nu mai mult decât viață voluptuoasă: și totuși, în anumite plăceri sunt mai necumpătate decât oamenii.

5. Nu merită să-i dai crezare celui care spune: „Mistretul nu-și aduce aminte să se mânie, nici căprioara să-și pună nădejdea în fugă, nici urșii să atace turme puternice”¹. Poetul spune „a se mânia” pentru „a fi ațâțat, împins către ceva anume”: dar animalele nu știu să se mânie mai mult decât știu să ierte.

6. Animalele necuvântătoare nu au pasiuni proprii oamenilor, dar au impulsuri asemănătoare acestora; altminteri, dacă ar fi existat la ele iubire și ură, atunci ar fi existat deopotrivă prietenie și rivalitate, discordie și armonie: ceva urme ale acestora există și la animale, dar trăsăturile bune și rele sunt caracteristice doar sufletului omenesc.

7. Nici o altă ființă în afară de om nu a primit în dar înțelepciunea, prudența, precauția, gândirea, iar animalele au fost ținute departe nu doar de calitățile, ci și de defectele oamenilor. Așa cum forma lor exterioară

este cu totul diferită de a omului, la fel este și forma lor interioară: principiul lor conducător este trasat într-un mod diferit.

Precum glasul, pe care îl au, dar indistinct, necontrolat și incapabil să articuleze cuvinte, precum limba, pe care o au, dar legată și lipsită de libertatea de a face diferite mișcări, la fel și principiul lor conducător este prea puțin pătrunzător, prea puțin definit; prin urmare acesta percepe înfățișarea și forma lucrurilor, prin care este chemat la atac, dar acestea sunt tulburi și confuze.

8. De aici rezultă că pornirile și agitația lor sunt violente, dar în schimb nu au temeri și neliniști, suferință și mânie, ci doar niște stări asemănătoare: acestea repede dispar și se transformă în contrariul lor, iar animalele, după ce au devenit și mai aprige în sălbăcicia lor și au simțit frica, încep să mănânce, și freamătul și alergarea lor nebunească sunt imediat urmate de liniște și de somn.

¹ Ovidiu, *Metamorfoze*, c. VII 545 sq.: „Uită mistretul de a lui furie, nu se încrede / Ciuta-n iuțeala ei; nici urșii spre marile turme / Nu mai aleargă.” Traducere de Ion Florescu; revizuirea traducerii, prefață, note, anexe de Petru Creția. București, Editura Academiei, 1959. [n. trad.]